

У2
М 74

ХР

ПАВЛО МОВЧАН

**В ДЕНЬ
МОЛОДОГО
СОНЦЯ**

поезії

ПАВЛО
МОВЧАН

**В ДЕНЬ
МОЛОДОГО
СОНЦЯ**

Поезії

Київ
«Радянський письменник»
1981

У2
М74

Ш 6 (2-2к) 1-5

Новая книга стихотворений украинского советского поэта Павла Мовчана состоит из стихотворений о высоком назначении человека-труженика, о сложных проблемах искусства, о природе — живой, неповторимой, вечной.

Рецензенты:

С. А. Крижанівський, М. Ф. Слабошпицький

05437

М $\frac{70403-087}{M223(04)-81}$ 89.81. 4702590200

© Видавництво «Радянський письменник», 1981.

І. ГОЛОС

БРАТЕРСТВО

Славимо сонце, довершене в квітці-жовтиці,
кожен себе пізнає у літаючій птиці,
зріднені руки з каменем певним, стооким —
радісно нам на всі боки!

Всі ми — єдине, невтомний спорудник:
в оці росини, в містах велелюдних, —
всюди рукою нищителя ночі
сонячну ставим мету, де захочем.

Ми, перемічені знаком безсмертя,
всі до Вітчизни любов'ю всещертні.

Братство нам вділене в спадки довічні,
війни відводим, як стріли навстрічні.

Сонячний щит ми підносимо вище угору,
там, де цвітуть, наче маки, прапори.

МІСТО НАД НЕВОЮ

Це місто утверджене в камені й слові,
у жерлах глибоких суремних гармат,
в кульбабах церков, у воді кольоровій,
що лиже старезний Петрів каземат.
Луна незаблукана з давнього-давня
крилом одиноким на шибці бринить
про те, що роками ріка многоплавна
змивала ганьбу з коронованих плит.
Глибока вода, перетята шпильями,
затягнута в петлі гранітних містків,
передвістком ходить — тече перед нами
каналами й цівками літніх струмків,
щоб злитись в єдине своє струмування
і тихо гойдати «Аврору» важку,
що, спершись на якір свого чатування,
впокорює хвилю, таку хилитку.
Висока вода, зголубівши по вінця,
змива з перепалених губ жаготу,
щоб нові слова на гранітній сторінці
утвердили пам'ять про Жовтень отут.

За цим Дніпром — є ще Дніпро...
За обрієм — моря в три води,
а за народом — є народ,
а за народами — народи...
Земля не кругла, а похила,
бо за могилою — могила,
за нею видно ще та ще...
Переплелись річки, як жили,
струмочки, живлені дощем...
З'єдналися, переплелися,
влилися в море-океан,
мов пучки в кулаці — зійшлися
річки, еднаючи землян...
Єднаючи усіх водою,
струмує час — життя мина,
і радість, змішану з журбою,
п'є кожен, кожен п'є до дна.
А скільки випито ще буде,
а скільки випито було...
Червоні, чорні, білі — люди,
тьма-тьмуца на одне живло...
Вода збігає за водою,
життя всякає в землю, в зем...
Стекли мечі давно іржею,
та ні краплини супокою:
бо об'єднатися вогнем
все може, все...
Від заходу до сходу —
не позостанеться народу
аніякісінького в світі цім.

О небо, відбери свободу
чинити щохотя... Мій дім —
не шанець, не фортеця,
і солодко вода так п'ється,
і серце в такт всім іншим б'ється:
«Жи-вім, жи-вім, жи-вім, жи-вім...»

І, посміхаючись, мов танув
і перетворювався у рух.
І відкривав не вуха — рани,
аби поглибити свій слух.
І затверділе зверху тіло
зчищав, мов кору. Щоб відчуть,
як поторкає звечоріла
повітря сиза каламуть.
І слухав, розчинивши тіло,
як в серці промінь затверділий,
немов накільчений, росте.
Повітря зашерха густе...
Але вихоплюється слово
від захвату, що тобі знову
вертає свіжі почуття.
Кричиш: — Весна! — І світлим словом
промірюєш глибінь життя.

Буравлячи лід і пронозячи зором кристали,
чому неодмінно ти прагнеш добутись до дна?
І воду фарбуєш, навмисне розрізавши палець,
щоб знати, яка у життя довжина?

Тремтить на льоту павутинка загуслого звуку,
промірявши захват, що губи тобі розімкнув.
Чому ти так глибоко в серце впровадила муку —
невже аби знати страждання мого глибину?

Розірваний крик у паузах біль проявляє,
підносячись вгору, щоб зміряла плоть висоту.
Гаряча долоня твоя мені рот затуляє,
щоб зміряв терпінням кохання, його гіркоту...

ЗЕМЛЯ

I

Присутність снігу серед поля
розширила очам роздолля,
і тану я, мов грудка солі,—
вітри гуляють подовколлям:
роздмухують, розносять нас,
щоб запліднить біжучий час...
І навмання душа простує —
їй всюди вільно домувать:
в кристалах снігу, в житніх струнах,
у нових поосінніх врунах,
в очах здивованих багать.
О земле, зрошена з душею,
домівко вічності і слів,—
співмірен кім'яхові глею,
сніжинці, що лягла долів,
постав я з тебе, повертаюсь
у твоє лоно день за днем,
суть — не вагу — я зберігаю,
виснажуємось навзаєм.
Твій холод і мене холбдить,
твое тепло — мое тепло;
ти — суть, ти — плоть мого народу,
ти те, що буде, що було...
Не відніму — додам любові,
змертвілу глину оживлю
і возвеличу в кожному слові:
— О земле, я тебе люблю!—
Шуга душа, літа, мов птаха,
і що їй лічені роки,
якщо піщинкою до шляху
я припаду навек-віки.

Світ неподільним стане знову
на наслідки і на часи,
бо ти — причина, ти — основа
того, що буде, що еси...
Сама себе не ошукаєш,
не зрадиш, не переростеш;
ущільнюйся, неначе камінь,
буття твоє не має меж.

II

Біжке життя, біжке, зникومه...
Ти у всесвітньому огромі
мов порошина.
А з-під ніг
біжить безмежний переліг.
Життя — знайоме...
Колись ти деревом тут був
і листям всю блакить промацав,
що чув, що бачив — не забув,
на все поклав карби означень.
По перевтіленні — рубці
настовбурні зберіг на тілі.
Іржаві кулі в кулаці,
на шиї зашморги зотлілі.
О Батьківщино, давній біль
іржею проступа на шкірі;
та міць і сила, що в тобі,
нас зміцнює в незрадній вірі,
бо незнищенні ми — о ні! —
допоки хоч в одному слові
відлунюють звитяжні дні,
що нас наснажують в любові:
до бадилина край стерні,
до урвища, до косогору,
до нових, до грядущих днів,
сподіваних і вже прозорих.

ЄДНАЄ НАС ВОДА

Повні змісту джерельного вкляклі дерева і сизі сніги
ніздрюваті,
від ясної чіткості мружусь — зіниці болять.
Як же витримати світ? (Бо для мене його забагато,
для дзеркальних дерев рук не стане, аби обійняти).
Як же бути мені, якщо в світлі прозори
входить промінь, а я в промінь входжу стеблом?
Певна річ, розчиняємось ми для майбутніх повторень,
аби, снігом заснувши, збудитись в ярку джерелом.
Скільки неба далекого! Пара укутує губи,
видихається даль, вимовляється мерхлий листок,
і вода вироста кучеряво, зіп'явшись на зруба,
розметавши довкола співучий пісок.
І доповнює ліс твою мову собою,
і вивершує зір висотою настійних дерев.
Не байдужістю, ні, а єднає жадання любов'ю
із твоїми вустами уста щиромовних джерел.
Очі в очі — і нуриться зір у безодню,
і від подиху хвилиться вглиб віддзеркалена мить,
і корінням тоненьким вода у тобі проростає сьогодні,
аби замкнуту кров з вічним плином своїм сполучить.

I

Рибко Гульдор, срібло на пальцях
ти полишила, щоб я не торкався
шовку води, ворушкої блакиті,
не розірвав срібнодзвінної ниті.
З краплі джерельної світ започався,
крапля та котиться у позачасся
жилами каменю, глини судинами,
грунтом неситим і порожнщинами...
Наскрізь прошитий волокнами світла,
я піднімаюсь по східцях повітря,
щоб зазирнуть у студені глибини:
там не каміння росте, а крижини.
Вахшу пружина стискається туго,
побіля греблі зібравши потугу,
в отвори люто жала встромляє —
вихід шукає, вихід шукає...
Шиється, нижеться крапля-краплина,
цідяться, рідяться хвиля-хвилина,
крапля на хвилю міняється швидко,
час випрядається в сонячну нитку,
в жилах гуляє крапля Нуреку,
з тіла мого витісняючи спеку.
Рибко Гульдор, ти на денці зіниці
круглиш сльозину чи краплю водиці?

Аби око води
не ввібрало мене,
я крило спорудив —
розворушений дим
підіймає мене.
На підшвах моїх
порох дальніх доріг —
їх лунка далина
вабить всіх, вабить всіх...
Запечатавши твердь,
повна сонця ущерть,
вже душа порина
в мовчазну круговерть.
Понад визуб'ям гір
її спрагнений зір
розлетівсь, розпростерсь,
увібравши Памір.
Все вбирає душа:
скелі, греблю, пташок,
карагач, та ревшан,
і сухий колосок.
Все небесний калам,
що судилося нам,
на скрижалі душі
написав, написав...
Розпросторивши світ,
я ввібрав все земне,
і на тисячу літ
стало більше мене.

БІЛЯ ДНІПРА

— Пет-ре! Іва-не! Ма-рі-є!—

По складах переносимо власні ймення на той бік,
де іскри святкують свою нетривалість,
блукаючий дим назустріч підводиться тихо,
високе полум'я, високий дим, і ми високі.
Сягаємо один одного і рівність свою відчуваємо
з березовим вітром,
що носить пригорщу солов'їв і не знає,
де їх посіять...

Рівна земля під ногами — видно за обрій.

Рівна дорога кінцями на обіч:
підеш ліворуч — знайдеш відлуння,
праворуч підеш — мовчазний камінь,
але всюди-усюди знаки на твою присутність,
бо всюди з тобою простір...

І всюди крилом ти відділений від неба.

— Еге-гей!—

Змикаєш губи, і стільки в тобі тих слів, стільки
неназваної радості,
що пальцем виводиш її на глині, гострієм на камені,
вогнем на бересті...

— Гей! — І клич даленіє до крапки.

— О-ой! — в стрілу розгортається вигук,
а поміж тими крапками — стільки можливостей захвату,
така вірогідність бути променем,
що ділиш простір на «все» й «порожнечу»
і швидше вигадуюєш слово «сумнів»...

Гасиш багаття, заповзаєш в спальник
і думаєш наостанку,
що треба перевірити перемет на світанку.

На чисті дзеркала, на сонячні площини
я видихав життя: тремтить крапчаста ртуть,
і приском мерехтять червоні крапельни —
твої долоні їх ніколи не зітруть.
Бо витнув на роду похмурий карбівничий
цю рану — і ввіклав у неї три персти...
Щоб пережити біль, і не зігнуть обличчя,
і в тріщинах дзеркал не бачить чорноти,
я видихав життя по краплі, похвилинно
і пучками зминав стеблини, мов гноти.
І запеклася кров у жилах в горошини —
не видихнуть мені всю на дзеркальний лід;
горять, горять вогнем дві сонячні площини,
відбивши — глиб у глиб — супротилежний світ.
Та що це? Гострий сніг перетина зіниці,
і не склеплю повік — палають дзеркала,
і сухожилля рве тупий осколок криці,
який я у війну ввібрав замість тепла.

І оком не зглянути — поле та поле далеке,
і пада з крила на крило споловілий лелека:
хитнеться земля то ліворуч, то піде праворучма вгору,
під шаром повітря пульсує прожилка прозора.

— Хвала усевладній сподіваній волі,
що день заопуклює на видноколі!—

І котить поволі за хвилию хвилю гарячу,
пісок нагортає на шлях, щоб слідів не побачить.
Колеса вже змащені, світить дзеркальне обіддя,
та плуг перекреслить сторінку безсліддя,
рідесенька прозелень землю покропить ретельно,
щоб збурить нудьгу і фарбу пекельну.
Воскреслий метелик зеленим крилом перемірює поле,
щоб знати безмежжя в розімкнутім поглядом колі,
щоб бачить за обрієм обрій далекий —
це звідти приніс нас колись — а навіщо?— лелека.
Чому він, чому він мене обминає?

На хату я колесо викотив — сів і чекаю...

Летить він, байдужий до кола й мого сподівання,
мабуть, заважкий я і рано мені до літання,
бо крокви ще гнуться, і пада додолу солома,
і тягне донизу оселя в щербаті проломи.

РОБОЧИЙ РАНОК

Світле небо завіяло очі мені сонячним сявом;
птичі гомони міста, чому ви за мною вганяєте?
Я ж по вулицях крочу, що врізались в глиняні гори,
де підсаджує вище стремління своє завершений поверх.
Кожна посмішка сонця йде в парі з мотивом легеньким,
а в грудях гойдається вірш на золочених дзеньках.
Юні пахощі губи мені омивають.
Звідки радість оця — дерева не питають.
На зелених сорочках у них розлилася роса-медвяниця,
чітко риму витьохкує серце — сполохана птиця.
Збронзовілі леви і Лаври старезної бані
наслуховують — лине ранкове співання.
Кран прислухавсь — на ньому присіла золочена птиця
і завмерла — стрілі не схитне кранівниця.
І несуть по пташині в руках перехожі —
ранок нинішній всіх заворожить.

1005437

Дощику весняний, своєчасний,
прихильним будь, дозволь помити ноги.
Дозволь скупати душу в тобі.

Дощику весняний, прохолодний,
ми серед поля стрілися з тобою,
не розминулись, бо широкі ми.

І перед нами ораниця бігла,
і борозни снувались у безмежжя,
в безмежжя часу квапились і ми.

Дощику весняний, посівальний,
купіллю стань, літеплом духмяним,
змивши втому, дай снагу землі.

Розбуди пашницю у ріллі,
накільчи кожнісіньку зернину,
вирівняй похилу бадилину.

Сотвори хліба рясні, високі,
щоб у розпач не змінивсь неспокій,
будь жаданим, довгожданим ти.

Для пташиних гнізд розвішай листя
і захрипле джерело прочисти,
змиє осугу з побілілих вуст.

І спрозор нам голоси для слова,
бо ми чисті з чистої любові,
як зело, що вирросло з ріллі.

За що мені щедроті цього світу:
білющий сніг, і сонця парусець,
і шовку шум, що вкутав верховіття,
і різьблений на сріблі бур'янець?
Чим відплачу? Є спогади в скарбниці,
в кишені куля, гостра, наче цвях.
Дістав у спадок ще осколок криці,
а на голоші — вчепистий реп'ях.
Ношу метал, обтяжуючи серце,
не знаючи — навіщо він мені;
візьму його й перетоплю в наперсток,
аби зашити пам'ять по війні.
Неоцінимі всі оті щедроті:
тінь різьблена і променя гострець,
повітря тане, мов крижинка, в роті,
а в груди натікає солодець.
І щедрий я, і щедра моя плата:
за радість — біль, за думку — почуття...
Багатий я, багатий я, багатий,
за все сплачу, як треба — то й життям.

ТАК ІЗ НОЧІ У НІЧ

О четвертій сторожі нічній,
коли тоншає мідь і стають полохкішими губи,
у фортечнім вікні
ти посвітич запалюєш, люба,
і тонку павутину спускаєш униз по стіні,
щоб здійснить в таїні це єднання, йменоване шлюбом.
Ой, ну що ті віки та замки заржавілі —
із твоєї руки волокно заметілі
простягнулось, як міст, до мого вікна,
де така глибина, така повінь нічна,
що дивуєшся, як твоя плоть уціліла...
Тихо, покрадьки йду — чатівник не дрімає,
в мідногорлу трубу цілу ніч заглядає.
Що він бачить? Чи сон: хтось по стінах фортечних
прямовисно іде. Це уже небезпечно...
Він видмухує жар щомерщій з горловини,
і мигочуть мечів язики по щілинах,
крик росте, загасає ставник на вершині,
пада крапля униз на тонкій павутині...
Так із ночі у ніч... Підіймаєшся з мерхлого днища,
аби падать униз і підноситись вище та вище.

Кульбабо пам'яті, таке зелене поле,
так широко, аж боляче мені.
Мов ртуті стовп, піднявсь по губи голос,
аби здмухнуть пушинки мовчазні.
О земле, прорости!
Переіржавиш крицю,
сніг перемелеш, кістя перетлиш —
і виростеш високою горою,
щоб на людину глянути з узвиш...
Рухливий вузол, сплетені волокна,
крейдяна грудка, що ввібрала тінь,
листок свічада безнадійно зжовклий,
що віддзеркалив безліч поколінь.
Але відпустиш в небо насінину,
цей вузлик часу й пам'яті дрібний,
і випростаєш рвучко бадилину,
аби втолить жагу височини,
і знову жовто прозвістуєш квітень,
втішаючись майбутнім забуттям.
Дозрілу пам'ять знов роздмуха вітер,
щоб запліднити обшири життя.

Прорізався промінь і даль розпечатав:
кругліють на пагорбі сірі ягнята,
і стежка невмітно повзе до воріт,
де вічність спинилась, притишивши хід...
Вкрива забуття імена тимчасові,
і мох проростає у кожному слові;
рукою ведеш по гранітній скрижалі —
гладенька, немовби і слів не бувало.
Іржа доїда на надгрібках розп'яття —
чи то за життя ще триває розплата?
А хто? І звідкіль? І якої був долі?—
питай хоч дерев, а хоч вітру у полі...
Вербовий свисток павутинку сотає,
і вітру клубок з косогору збігає.
Малий пастушок, прихиливши вербицю,
у небі пасе позолочену птицю,
байдужий до того, що вогнище мідне
роздмухали труби під небо погідне,
і тлиться залізо, і тоншає камінь...
Летить павутинка тонка над віками.

МУДРІСТЬ

О, не стреми свій лет, обмеж себе собою
і визнач наперед любов свою журбою.
Бо над усім завжди горує день печалі,
і будеш ти один різьбити свої скрижалі...
Огромлений твій слух шукатиме мовчання,
і виснажений дух вгамує поривання.
І, сівши на поріг, ти оком світ окинеш:
хтось квапиться, летить, та ти його не спиниш...
Нехай, нехай стремить, йому не до чекання...
Ти ж сів перепочить, щоб доганять світання.

З КОСОЮ ПО ТРАВУ

Росте трава, не знаючи чому,
втішаючись єдино своїм зростом,
проносить камінь, виповза на мур,
корінням маца перетлілі кості.
Росте трава, не знаючи куди,
на косогір видряпуючись вперто,
і визирає клоччя бороди
із щілин жител, замкнутих стоперсто.
Трава росте під стопами у нас,
підступно-тихо викрадає простір
і, непомітно взеленивши час,
підносить вгору свої пера гострі...
Я косу взяв, узяв стару ряднину,
вкосив трави і притоптав щетину,
плече змінив, вагу трави відчувши,
розворушивши спогади пастуші...
Як це було недавно чи давно:
оточені високим бур'яном,
ми повзали, змикаючи щілини,
щоб жити попід листям мурашино...
Цідився запах з утлої ряднини —
я ніс траву накошену додому...
Людочомахи ми тоді були,
час не діливсь на куряву хвилин,
був тільки день суцільний, сонцеповний —
по жилах сік бродив зеленокровний.
Тягар мені довжив до хати шлях,
намулявши попруги на плечах,
я ніс траву...

Мене трава несла,

і помахом зеленого крила
я переносивсь з обрію на обрій.
Трава рівняла простір многогорбий,
щоб змить минуле хвилями тепла.
Відкинувши від тіла зайві руки,
ширяв над степом вільно, без спонуки,
не чуючи в собі жала стебла.
Я жив травою в трав'яній колісці,
і зазирали хмари трав'янисті
в росини віч, у пам'ять джерела.
Я силувавсь що-небудь пригадати...
Коса... Рядно і жили перетяті...
Зшиває губи трав'яна стріла.

ГАРЯЧА ДОРОГА

Розторочивсь поділ сорочки,
бо пльондравсь довго по росі:
на литках споришу листочки,
під п'ятами гаряча сіль.
Тепло твоє земля вбирала,
за пазуху ти землю клав,
і крізь сорочку проростали
пір'їни бліднуватих трав.
В тобі ставало більш земного,
в землі дедалі більш твого.
Була гарячою дорога —
пекла підшви, як вогонь.

Многовмістима ця лічба
все зраховала: дати, роки
і розіклала на губах
минувшину на «доти» й «доки».
Розкинеш руки — ось який
цей світ, цей простір, ця хвилина,
і рветься, рветься край руки
непінноткана павутина.
На лікоть змірять, на ступінь,
на власний зріст, на власний голос
і розтягнуть тягучу тінь —
на всю довжінь — тонку, як волос.
Так мало, мало нам обом
чайно-білого, святого,
ти зозулястим рукавом
махнеш, здмухнеш шляхи-дороги...
Нема ні міри, ні лічби,
а є блакить, опуклі звуки,
і є кульбаби для сівби —
мечи, мечи гарячі руки!
Ми без початків, без кінця
були одвічно неділимі,
і наші зрощені серця,
мов краплі злиті, — всевмістимі.

ПРИПАДАЮЧИ ДО КРАПЛІ

Обтяжений життям, земною глибиною,
я стежу: ген летить угору голос мій...
І лійкуватий день согає наді мною
мерхляве порошно і бджіл пожовклий рій...
Угору — вгору, гей! У небо глибкувате
засотується все, що віджило свій вік,
і камінь відліта, розмоклий, наче вата,
і образи летять крізь щілини повік.
Угору, вгору, вго...— в безодню, у безкрає,
як жорен відліта запорохнілий степ
і, вкручений в зеніт, над нами зависає,
щоб простір розмолоть на мливо золоте...
І голубим стовпом вода звелась зі ставу,
щоб відстань зберегти і колір роз'єднать,
та промінець промкнувсь і миттю все скривавив
і очі розімкнув, немов зірвав печать.
І раптом ти прозрів, і став, як сіль,— стооким,
і віями махнув, і борошно здмухнув,
і погляд розпростерсь на всі чотири боки,
і, обігнувши світ, у краплі знов замкнувсь.
О крапле голосна, росино світоповна,
лиш ти одна геть все спроможна охопить,
бо глибина твоя болюча, негріховна,
вбирає забуття, щоб зрине відродить.

Край тіні власної ти, матінко, сидиш,
покрай життя, покрай своєї долі,
і зеленіє в затінку спориш,
і високо тобі, як на престолі.

І все ти бачиш, все до білоті,
до мого смутку, до рубця на тілі —
все бачиш ти, все чуєш серцем ти,
проламуючи простір скрижанілий...

Моя печаль, жалі мої і біль
відлунюють у виболенім серці.
І я, мов дощ, до тебе звідусіль
іду, іду з наповненим наперстком.

Не меду, ні — цілющої води
я зачерпнув з глибокої криниці.
Далекий я, та жди мене, та жди,—
я донесу на денці хоч росицю.

Коліна збив і лікті обшмульгав,
до кістки здер всю шкіру, наче лико,—
повітря дране нею залатав,
аби тебе, аби тебе не кликать...

Але ти чула, бачила, була
побіля мене, у мені, зі мною,
росиченьку в наперстку подала,
розбавлену останньою сльозою.

ВОГОНЬ

Дивлюся на вогонь, як полум'я струмує,
по вигинах своїх він настрій мій формує:
сюди-туди хить-хить,
назад-вперед-угору,
горить душа, горить,
і полум'я — прозоре...
Хвилястий, як вода:
приплив-відплив у тілі,
лиш лущить ся слюда
у горлі обвуглілім...
О люба, лебедій
хвилястим плином ліній —
випалюється лій
з долоней — білих лілій...
Оплавлюється скло,
і тане роговиця,
у вуха натекло
тягучої живиці.
О пагубо, палька,
пекельна полум'яність,
вуглина випіка
вже й спогади останні...
Обвуглений, у ніч
впаду, як головешка, —
не згасне на мені
твого вогню мережка.

Таких крейдяних хмар не бачив я давно:
вони громадно йшли на сплющене вікно.
Чи втрима рами криж, в якому скалки скла
тернинами стирчать, придатні для чола?
Зсувалися шпилі, мінився колір хмар,
розверзнуте нутро вниз вивергало жар.
І попільнастий грім, огромлюючи слух,
хитав колоду бджіл — хитавсь вощаний дух.
І хвиля налягла — аж скособочивсь дім,
і голос я учув безпристрасний: — Ходім!.. —
Я падав чи летів, бо кам'яним вже став,
до хмари всім еством завмерлим приростав;
не відчував, не бачив, не рухавсь — кам'янів
і тільки німоту повчально розумів.
Крізь тріщини раптові просочувався грім,
була то пам'ять крові — я чітко розумів...

ЧАТИ

Виходить за межі неба, ніби виходить із себе
хуга. Білі колони крушить і запорошує зір.
Тягнуть гринджоли діти прямо на хатній гребінь,
аби спуститись донизу, розлінувавши сніг, мов папір...
В білому торохтінні голоси їхні тонуть,
наче вогні свічані, сніг ув очах мерехтить.
Снігом доточений звівся дід Яким, мов колона,
сам у собі височіє і у думках височить.
Він стереже городи зірко від гайвороння,
в нього в руці торохкало, померки — в голові,
а у нагрудній кишені вижухла похоронна
свідчить, що дід пережив двічі свій власний вік...
— Киш, проклятуще зілля, а бодай би ти видохло,
де ви на мою голову розпроклятущі взялись... —
Сиплеться сніг: прокляття хуга розкидує,
з хатнього гребеня діти сунуться зверху вниз...
Нерозлінована грядка — ніби чиста сторінка,
звук дерев'яний спорскує ген-ген за межу...
— Що ви, діду, робите? Краще візьміть ковінку...
— Чи не пішов би ти к бісу! Бачиш, я сніг стережу...
Тільки заплющу очі — так і летять додолу,
чорні, як смоль, залізні... не приведи господь...
Іч, розкричалися, кляті, — не відійти від дому...
Ну, в случаї чого, буду гукати народ...

I

Сутінь фарби розмиває, сполучає з криком тінь
і влітає вовчу зграю в чагарі густим-густі.
Ось вони: летять жарини, пропікаючи наскрізь
м'якуш зваленої днини: капле в землю талий віск...
У роззявлених пащеках свист кругліє, наче шріт,
дише хижо чорна спека, задихається весь світ...
І тобі ядушно в хаті — відчиняєш вікна в ніч,
хвилі котяться горбаті, іскри порскають навстріч.
Ніби повсть, хвиляста сутінь підступається чимближ,
чорна марля — крізь отруту швидше виснажено диш...
З кожним похлипом в легені ти вбираєш шерсть давку,
п'єш гаряче скло зелене щохвилини по ковтку...
Завмираєш, відмикаєш слух сполоханий виттям;
напливає вовча зграя — краплі полум'я летять.
Розчяхни скрипучі двері,
киньсь назустріч стрімголов,
щоб на чорному папері розкрити білу кров.

II

Клубочиться туман, зростаючи щомиті.
Підноситься, росте, аби папір сповити,
спиває фарби дня, лишаються лиш тіні...
Хтось вчвал жене коня, бо тупіт чути рівний.
З якого забуття, з клубка якої вовни
проборсалось життя цим чвалом гучномовним?
Роздмухавши густінь сінешніми дверима,
став перед нами дім, пливучий, мов крижина.
Лилось через поріг рідкоолійне світло,
і холод нас проймав, хмільний, далекосвітний.

І сухостеблій крик, і сміх жовтогарячий
доносились до нас упереміш із плачем.
Був голос по знаку, але не розпізнати:
млинком кружляв той дім, скрипучий і горбатий.
Навірчувавсь туман на світле веретено,
усотувавсь дурман, усе ставало мревним.
Вдивляєшся в папір — у горлі кім'ях вати,
мов спеленав тебе туманом вогуватим
художник-чародій. І ліній павутиння
не знять з очей, не змить, не відсотать віднині.

III

І вітер ламкий, наче крига, кришився,
зникало з паперу пташок клинописця,
на біле біліше лягало, мов тінь,
кришилася крейда на полотні —
на білій стіні писалось обличчя,
писався життепис вапном мальовничо,
вчорашне вставало на повен свій зріст,
і вчинки писались на ньому навкіс.
Писалось весьдень уставним писанням,
дзеркально срібліла сторінка остання:
на неї хтось дихав, бо пар залишався,
на ній наче вирок і підпис писався:
кришилася крейда розм'якла додолу—
рука непохибно дописує долю...

Стук молотка, наповнюючи звори,
проріджував повітря непрозоре.
Вкривали хату бляхою лункою,
і бився звук об двері головою.
Заслуханий у ритм одноманітний,
кивав ти головою ледь помітно.
Так-так, так-так,— притакували звуки,
що чинять гоже майстровиті руки.
Метал слухняний, камінь без спротиву,
і дерево зростає полохливим...
Але поглянь: достойно на осонні
в траві побляклій спочивають коні.
І червоніють ягоди шипшини —
оклично, незалежно від людини:
так-так, так-так...— Без рухів руйнівничих
світ вивершивсь у злагоді й величчі...
Так-так... так-так... — краплина по краплині
додолу падала і стверджувала глині,
що руки лиш розрухи додають,
коли росину надвоє січуть...
Я ніс в одному вусі дзвін металу,
а в другому капіж мені лунала...
І мізкував над тим, а як узгодить
ті стукоти із подихом природи?
І, до грудей приклавши свої руки,
я чув, як серце металево стука:
так-так... так-так — у такт серцебиття,
руйнуючись, будується життя...

РАТАЙ

Пручається зернина у руках,
зелений кільчик шкіру протинає,
живу тканину обернувши в прах,
росте, росте, переборовши страх,
і, вкоренившись, силу випиває...
О ратаю, лежить кругом обліг,
ти ж вигорнув всю землю із-під ніг,
на камінь став і каменем прикрився,
та гостро б'є зелена, наче ріг,
і камінь шкаралупний покришився.
І спокою нема тобі ніде:
ламаєш хліб — і сиплеться пашниця,
а вип'єш воду — прямо із грудей
стебло стріля і в серці колоситься.

Приручений вітер слухняно зі мною ішов через степ,
куйовдив волосся уже не густе
і слід замітав — лишався хвилястий пісок,—
лише б не запікся важкий, переходжений крок.
Розмлоєна пахла земля глибиною,
і час розкривався, мов скойок долоні,
аби показати на хвилюк перлину зернини
і визначить сенс прожитої кожної днини.
І, щоб повернутись назад, де паслися коні зелені,
щоб слід полишити, набрав я землі повним-повні кишені,
та вітер під лікті мене піднімав, і розвіював порох,
і вузлики дат розпускав, і пам'ять прозорив:
хто ти, звідки, навіщо, куди?
Не питайся, бо тут був завжди,
був ти всюди усім одночасно,
через те й почувашся щасно
і злетиш, мов дрібна порошина,
поки простір тебе не зупинить.
Адже простір — то пам'ять про час,—
він завжди віддзеркалює нас
грудоманою, шляхом, стеблом, борозною,
аби душу твою, як зернину, роздвоїть,
розчохнуть пополам твою плоть обважнілу,
щоб одна половина д'землі,
а інша — до неба довічно тяжіла.

ЛАНЕЦЬ ЄДНАННЯ

Вплівши руки у житні стеблини,
завис над безоднею. Сині хмарини
плином єдиним плавко пливуть...
Синя безодня, хмар каламуть —
гострі крижини крізь спину ростуть...
О, вбережи мене, земле, від згину,
губи, тримайте душі ягодину:
зрине за криком в прірву без дна —
простір безликий — це смерть мовчазна...
Пальці коцюрбляться, спина вростає
в твердь, що від дотику тане, зникає;
ловиш стебло метушливо губами,
щоб, переплівшись навіки з житами,
зріть, половіючи тихо на вітрі,
і спочивать у засіках столітніх,
падать на землю, знов проростать,
щоб лише небо з землею єднать.

ВЕСНЯНИЙ ДОЩ

Легкий, святковий, випадковий,
він падав, йшов, переливався
і відбирав думки і мову,
прозорячи густючий час.

Біля колодязя лункого
він стишував свій крок легкий,
вдивлявся поглядом предовгим
у свій відбиток хилиткий:

— Так ось чому мене носило
понад землею сто вітрів,
так ось чому, зламавши крила,
я падав долу і радів...

Бо треба всякнути в пилюку,
пройти крізь куряву і хлань,
просіятись крізь сито муки
краплинами своїх чувань
і, злившись у єдине ціле,
в пітьмі не втратить чистоти,
пробившись джерелом зраділо,
і знову прагнуть висоти.

І витіснить, ввійшовши в жили,
земні всі клопоти дрібні,
аби душа безсмертні крила
не обламала в мегушні.

Всеплідна сила, що не зна спочину,
не раз тебе ще виліпить із глини
і в плоть впорсне червоні крапельни,
аби заповнить в жилах порожнини.
Споріднений, витворний, однокревний,
відчувши тілом вікопомну древність,
ти зачерпнеш долонями пісок —
щоб виміряти швидкість всіх думок.
І, колесом продовжуючи крок,
розкотиш шлях. І швидко, мов піщини,
що сиплються з долоней, з горловини,
минаючі промиготять картини,
летітимеш, не знаючи упину,
аби спіткнутись раптом об горбок.
Землі — земне.. Ясне ж і невмируще,
звільнившись від тісної шкаралуші,
підніметься угору, мов димок.
Пісок затвердне. Потече пилок
із лійки квітки в простір запахущий.
І гордо хилитнеться колосок,
над прахом звівшись високо й значуще.

СЛІПИЙ ДОЩ СОРОК ПЕРШОГО РОКУ

Звідкіль цей дощ, коли ані хмарини,
ні цятки в небі — вимита блакить:
течуть, течуть еднальні волокнини,
а поміж ними і життєва нить.
Цей зрячий дощ наш двір не обминає,
дуднить в дійницю, землю колупа,
нам пригорщі дитячі заливає,
гарячий дощ, солоний — як ропа...
Ти ще малий і ти не можеш знати,
чому цей дощ унадився до нас,
чому, чому разом із громом в хату
заходив він розгонисто не раз.
Ти шепотів: «Минай нас стороною...»—
і до хмарини очі поривав,
та дощ ставав густою пеленою
і фотокартку батькову змивав...
Хоч я живу давно вже за горою,
пообтинав косою всі нитки,
та й досі ходить дощ сліпий за мною:
де не ступну — там забива гвіздки...

ОДНОГО ВЕСНЯНОГО ДНЯ

Вищове дерево гуде дрімотно зранку,
розхильчасті гілки щось креслять нечітке,
і пада тінь від них на стіл, на чаю склянку,
де солодко тремтять березові листки.
Та це ж сьогодні день ясних світлонародин:
по білому біжать червоні птиці дня,
і хмара, що зійшла невмічено зі сходу,
пливе собі, й ніхто її не доганя.
І синя тінь лежить від будяка сухого,
що імені позбувся і всіх сухих голів
і вже не пам'ята нікого і нічого —
стоїть собі один серед ясних снігів.
Довкола ні душі, проте чомусь так тісно:
ні глянути убік, ні пальцем ворухнуть,
а мимо скроней вдень йдуть промені ускісні,
і чути, як вони покликають весну.
І раптом з-поза пліч явився запах сіна:
терпкава духота і призелень густа,
зелена течія пінує по коліна,
і радість нареклась беззвучно на вустах...
Спрозорено — з глибин, з минувшин нерозтання
прийшло і пропливло, розвіялось умить
невисловлене щось, що з іменем незаним
споріднене навик і радістю щемить...
Кошуленька тонка, та ще тонкіші крила
з березових листків — березовий політ...
Ні відтворить те все, ні спам'ятать — несила...
Такий сьогодні день... такий прикметний світ...

З ДВОХ БОКІВ

Затримуйте зором прозорість повітря і прозелень крони:
примарна тривалість ошукує нас,
в природі немає, немає повторень,
все суще на світі, геть все видозмінює час.

Кохана, чому твої пучки зів'яли,
незграбляться руки і погляд порідшав — чому?
І видихавсь голос — у ньому все більше печалі,
його лише погуком я перейму.

Затримую слухом любові тонку павутину,
вдивляюсь у очі — і бачу, як небо в воді,
жарину хмарини, де зріє в тугій серцевині
дрібна насінина не згаслих і досі надій.

І світло рожеве спотворює відстань між нами,
усе навпаки, перевернуто ниць:
стоять безкорінно двокронні дерева рядами,
над нами й під нами летить віддзеркалення птиць.

А ми де, а ми? Повітряним шаром
між небом і небом удвох стоїмо.

І свічка з двох боків горить, аби згарок
лишився єднати двобічний димок.

Блажен, хто оддалік від гомінких турбот...

Гораций

Блажен, хто оддалік від гомінких турбот
не дбає про свій пай, кладе цілушку в рот
і думає про мить прожитку, пам'ятку,
що в солі солод є, а мед — у гірчаку.
Блажен, хто береже розважливі слова,
і радістю журбу іржаву сповина,
і, випивши вина прозорого ковток,
бере у праву руч, мов берло, колосок.
Блажен, хто чує рух і в колуванні днів
не забува про час, про обшири землі
і бачить поза всім безмежну широчінь
і що минуша плоть безслідна, наче й тінь.
Блажен, хто з дня у день весь многотрудний вік
не випускає з рук чепіг, а у засік
по зернятку збира, щоб лан не здичавів,
щоб марним не було це колування днів.
Блажен, хто слово «хліб», як «доля», вимовля,
ласкавіє до тих запліднена земля:
то луг пласта для ніг, то пагорб підійма,
то, розступившись враз, углибину прийма.

СПРОБА МІРИ

Від роздолля біль під серцем:
леле, що за глибина!
Синь-блакить черпав наперстком,
щоб добутися до дна.
Та блакиті прибувало,
хоч росла щодня жага,
пив захлинно — було мало,
синь кипіла в берегах...
І метелики летіли —
білим-білі пелюстки,
покривали всеньке тіло
світлим полиском луски.
Треба глиб мерщій пронурить,
щоб майбутню змірять путь,
треба здерти власну шкуру,
щоб безмежжя осягнуть.
Вниз — угору, вниз — угору
тіло пада — підліта...
Зверху струмені прозорі,
знизу — течія густа...
Наперекидьки і плазом
міряв вперто глибину,
та, знеможений, щоразу
кликав землю рятівну.
І, пізнавши неспівмірність
власну з обширом глибин,
міряв кроком чітко, рівно
далеч мірою хвилин.

Не розмежовані вітрами,
сплелись дерева понад нами.
Дрімотно голуб туркотів
в гущавині на самоті,
і соломинки золоті
ламались в'яло під ногами.
Криничні погуки зозуль
кропились у блакить півкуль
і щось забуте воскрешали,
розмиті риси проступали
крізь набігаючу сльозу:
ягня чи янгол — не впізнали,
бо крила застили зозуль.
Самоозвучені ущерть,
самоошукані собою,
ми полишали власну твердь,
щоб, впавши, скрикнути від болю.
Ото береза, а це в'яз,
і ноги коле нам солома,
і одхила на обіч нас
важка і неухильна втома.

З нікуди в нікуди ніщо у нічого
тече, зникає, зника за порогом
чогири стіни, сторін світу чогири —
не визначить меж усесвітнього ширу.
З усього поздмухано ймення, як порох:
лише оболонки зринають угору.
А тут, на землі, позлипались безликі
дерева, пташки, ручаї без'язики;
і треба усе, розщепивши, обмежить
і винести слово з німої пожежі —
ось дерево, тїнь, кучерява травиця,
ліворуч — пісок, вода — по правиці...
Попереду — обрій, бездоння — позаду,
і шлях, що розмився дощами дощаду.
Чи стане на всіх моїх сталих означень:
вже твердне повітря, клейно ледь гаряче,
сповзає кора, як линовище, з липи,
суха серцевина відлунює скрипом,
вкривається білою ряскою солі
пісок, випиваючи воду поволі.
Земля, поглинаючи здвоєну тїнь,
вапно полишає — для воскресінь.
І я вимовляю останнє імення,
щоб ти, мов кора, не відстала від мене,
а пам'ять кільцює щодня серцевину,
в якій загніздилась безсмертна зернина.

НАДВЕЧІР'Я

Напоєна вогнем, насичена паланням,
зависла над селом підхмарена блакить,
поширшала, мов звук, вечірня мить зростання:
женеться вгору тінь — її не зупинить.

І збільшена бджола свій лет дзижчанням ширить,
і ворон на біду ув оці почорнів,
прокреслив чорне «кар» розірваним пунктиром,
мов нитку простьобав на сизім полотні.

І тягне череда в село духмяну хмару,
дійниці аж гудуть, розпечені за день,
ще мить — все спалахне, бо шибки повні жару,
все піде за вогнем, все витлється упень.

Чи варто ж наживать і множить зайве збіжжя,
щоб підживлять щодня пожежу хижівну?
Живи, як і живеш — відкрито для навстіжжя,
щоб, як росина, міг на сонці спалахнуть.

БАЛАДА ПРО ІВАНА ОДНОРУКОГО

Дощі оновлення на древню ораницю,
і пам'ять сонця у вузлах пшениці,
і щедрий зір — на сховки, на притулки —
світ осягає, нібито шкатулку.
Там олов'яний вицвілий солдат
наводить чітко однурукий лад:
то стежку креслить, то хреста збиває,
то все когось з-за хмари виглядає...
У нього сіль розчинена в відрі —
ріденька щітка білить стовбури,
згорбатілу вакацію рівняє...
Чого ж його нікого більш немає?
Ледь тліє око у дуплі глибокім,
на гіркоті настоюється спокій,
і рукавчаті здмухані вітри
все зчорнюють від низу до гори.
У чорній хмарі — що то за біління?
Летить, летить кленовеє насіння,
і голос лине: — То твої сини...
Іване, швидше руку простягни.
Бери їх душі ангельські в обійми,
бо небо, Іване, сховок не надійний,
візьми, у слові вічним ув'язни... —
Солдат не чує — він-бо із металу.
На весь свій вік — Іван один як палець.
На зсиротілій висохлій долоні
гаряча сіль ніяк не прохолоне.

Світе мій, як це просто, майже буденно —
земля під кущами затвердла від тісноти давно,
певність під спиною маєш і рукавом зеленим
очі свої закриваєш, наповнені сном.
Гостра трава стікає цівками по обличчю,
і виступа на згинах білий сік-молочай,
на шелестіння губ півень озвався тричі,
й перемінився раптом світ у розкритих очах:
бахнув у діжку бондар — пирснуло враз обруччя,
слід полишивши іржавий на чистому полотні.
Перст підведеш поважно і всюди у себе влучиш,
бо ти давно вже існуєш у множині.
Стала на перелеті виснажена хмарина,
вицідивши зернистий, чистий, мов день, бурштин.
Гуснуть тіні у скалки — в них життя мурашине
так мальовничо холоне, ніби це радість — згин.
І поодинці з лугу, із-під кущів вербових
вибредуть тишкама радісні дітваки,
метеликів-лускокрильців вони понесуть додому,
ніби в бурштин, ув'язнивши в ніжні свої кулачки.

Я знаю, навіщо... навіщо нам зими судились,
аби до зникання поволі усе призвичаїть:
стоїть серед снігу будяк почорнілий,
на ньому вітри вже давно відзвучали.

Зимовий малюнок, золочений ніжно,
хотів оживити веселий снігур
і легко проходив крізь погляд навстіжний,
лишаючи присмак солодких зажур.

І пам'ять гукаєш, аби відновити
в словах чи у барвах весняний пейзаж,
та все перемолоте, все пережите,
у обрійних рамках холоне вітраж.

В снігах сповивальних поволі все тоне,
наповнює очі безмежність ясна,
і небо зникає, лунає мажорно
над світом побіленим срібна струна.

ПІД НОВОРІЧНУ НІЧ

Спогад

Сідлю снігів осіда каламуть піднебесна,
зменшилась в зрості постать самотня в степу.
Ворон крилом прагне білість снігів перекреслить,
чорно маха — обтина за стропою стропу...
Слуху торкається чистий дзвінок кришталевий:
звідки ці звуки течуть, як вода з джерела?
Хто це попереду в тебе іде, і блиском сталевим
простір розсовує, і порошить тіль від крила?
В тебе за спиною лантух, а в ньому полова,
глибшає крок — лантух обтяжує щось...
Прийдеш додому і виб'єш ціпилном грабовим
жменю пашниці на посівання у лютий мороз.
І залякаєш раптово, чуб піднімає шапчину,
лантух ворухиться, ніби у ньому — а хай йому біс!
Серце проткнула голка циганська крізь спину,
клунок розшморгуєш квапно — що ж ти важеного ніс?
Лишенько! В з'їдинах житніх — що за дрібнота?—
мишка-полівка від холоду дрібно тремтить,
руку простяг, і вона в рукавчаті ворота
шаснула — в пазусі аж коло серця мовчить...
Ти повертався додому під ніч новорічну,
збившись з дороги, йшов та ішов навмання,
сніг затверділий холонув, і вабила вічність,
серце ж тоді зігрівало дрібне мишеня.
І доплуганився ти на світанні до хати,
вибивсь із сил, але клунок важкий доволік,
щедро з порога засіяв половою матір
і провалився у сон, щоб проспати весь рік.

Пізнавши далечінь, вже не біжу шалено,
розчахнуто живу між «вчора» і «тепер»,
і клопоти мої дрібним-дрібні щоденні:
дивитися у глиб незрушених озер
і згадувати те, чого давно немає:
б'є перепел в житах; що стали наче мур,
виблискує коса і простір відкриває,
і золотий покіс ляга за батьком в шнур.
Барильце в осоці настуджує вологу,
і я на колоску хитаюсь, мов пташок,
безклопітний, легкий, веселий, хвалить бога,
і дрібно, як зерно, розтрушую смішок.
Серпневий вітерець роздмухує волосся,
кружля залітний джміль довкола голови —
та спалахнув метал, і батько впав в покоси,
і біг швидкий вогонь, і хліб нещадно тлив.
І димом затягло все небо, все заткало,
підпаленим крилом ледь жайвір тріпотів,
і я, налитий вщерть розтопленим металом,
крізь щілини в диму із посвистом летів...
Вже прірва кругова наповнилась дощами,
і ногу я заніс, щоб час переступить,
але чомусь спинивсь і думаю роками:
на кого полишить оту жнив'ярську мить?

Промкнулося світло, і впало на світле — ясне,
а зверху осоння яріло зелене;
зітхання злетіло, засвічене днем,
немовби душа відлетіла від мене.

Цей день промине... По рожевих снігах
хутрована сутінь відхлине,
і скупю зав'яжеться в синіх очах
прозорим прозора перлина...

Невже випробує нас ліпота
малиновим небом, снігами,
аби не ставала глуха чорнота
попереду нас і за нами?

І світло струмує крізь плетиво віть
у теплі провали — холодне,
щоб зір був спроможен крізь крону узрїть
в продухвині неба безодню?

Невже збережеться в очах лише ніч
і світло знебарвиться в чорне?
Хіба ж не осяде в зіниці на дні
перлина прозоро-солоня?

ВИБІР

Ой світе, світоньку, чи ти мені наснився,
а чи судився літнім, як бджолі?
Я лугом брів і щедро заросився,
на рукаві пилок, як на крилі...
І голос супроводжував гудючий:
— Куди ти, чоловіченьку минучий,
куди ти йдеш, пошукуеш чого?
Куди несеш у рукаві вогонь?
Куди ти йдеш — попереду ж зима,
вона ж до кістки все живе пройма,
тебе розколе аж до серцевини
сталевим лезом гострої крижини...—
І тріщину повздовжню я відчув,
коли у холодку було заснув...
Прокинувся, дивлюсь — вогню немає,
він п'ятикрило в небо відлітає...
І плоть моя була як деревина,
і тріщина, мов риска з-під вуглини,
ділила гострим болем пополам:
ось тут зима, а літо — ген аж там...
Хотів я риску змити — не змивалась,
діливсь від дотикання кожен палець,
вода ділилась і земля — навпіл:
оце для снігу, а оте — для бджіл...
І пам'ять, ніби череп, розкололась,
і долинав роздвоєний вже голос:
— Чого спинився, далі не мандруєш?
Рояться бджоли — ти хіба не чуєш?

II. ВІДЛУННЯ

САВУР-МОГИЛА

На циферблаті час ганяє люто стріли,
і сиплеться пісок з пощерблених трибків,
і вороння летить крізь простір прогорілий,
летить на сто сторін, на тисячу віків.

Пропалено й папір. І чорним струмом з дірки
гарячий порох б'є, торкаючись руки:
не видно вже ніде ні іскорки, ні зірки,—
ворушаться клубком у горлі карлючки...

Роздмухаєш, мов трут, п'їтьму — ні бризки світла
навишпінках з дому йдеш, забувши про замки,
і сам собі стаєш, як щезник, непомітним,
хоч пам'ять і чуття на відстані руки...

І вухо прихилив — вловив холодний подих,
похитувався граб і жабрами ледь-ледь
повітря ворухив, обернений до сходу,
де промінець промкнувсь і захиталась твердь.

Я вгору очі звів — удалині побачив:
схлюпнувшись, розлилась, мов пляма світляна,
блукаюча вода, вода жовтогаряча,
що полум'ям була пронизана до дна.

І я, я засвітивсь, мов крапля на листкові,
і віддзеркалив шир обличчям золотим,
і світло потекло по жилах замість крові,
витискуючи з них краплини чорноти.

Просвітленим очам глибини відкривались,
мов простір розпустивсь на сто віків назад:
ось предок мій лежить в степу один як палець
і поглядом пасе черідку хмар-ягнят...

Йому — мені в траві, де пружлики сюркочуть,
так легко, вільно так і видко наперед,
як з хруском косяним копита степ толочать
і стріли скрізь ростуть, ростуть, мов очерет.

Просвічена наскрізь глуха Савур-могила,
мов агрус, що дозрів, свій відкривала скарб:
там він похмільно спить, схрестивши царські крила,
корінням сполуча його із небом граб.

Не осідає ґрунт, росте могила вгору,
жбурляє вихор з піль по пригорщі щодня
не кураву наверх, а пелену прозору,
і трусить порох з крил крикливе вороння.

Я вибрався на шпиль, аж дух мені забило,
і стало видно гень небесну і земну,
бо видко, як ніде, з високої могили
душевну висоту — життєву глибину.

ЗОЛОТИЙ ГРЕБІНЕЦЬ З ЧОРТОМЛИЦЬКОГО КУРГАНУ

Білі ребра дерев, чорнота стовбуриста,
і пробоїни в кронах, щоб срібло цідить,—
натекло холодів, аж повітря прокисло,
лиш під віями в тебе осіла блакить.
Хоч повіки примкнеш, але зір не спроможен
відтворити в тобі той малюнок лункий,
де у золоті трав воїн коней триножить
і грифон золотий золотіє віки...
Кинь у степ гребінець — ліс зведеться миттєво,
в кожній стовбурі обрій густиме, мов дзвін,
та немає безмежжя і волі коневі —
дерева оточили його з трьох сторін.
Відступати назад, озиратись навколо —
раптом тріщину в часі минулім уздриш
і розтиснеш її — золоті, захололі
мерехтять коньовершники, й ти мерехтиш...
Чи в смертельнім металі відлиті навіки,
чи не зможем ніколи свій голос явить,
мерехтить ув очах, лиш розплющу повіки,
в роті твердне повітря і звук горенить...
І той степ, що в тобі, не розгорне ніколи
ні безмежжя свого, ані певних ознак —
лише розпач і гнів пам'ятає мій голос
та меча руків'я пам'ятає кулак...

По хвилі зеленій пливе-виглибає ковчег для спасіння,
і коршак у пошуках суші заточує лет,
розмотана нитка сотається в небо від тіні,
та слово благальне на кілька віків заліта наперед.
Крізь дошки розсохлі щілястий пирій протікає,
і чвирка крізь пальці драглиста зелена трава,
і степ розіллявсь — скільки око сягає,
хитається снасть, і вітер гуде в рукавах.
Перепел впливе, виринуть роги сугачі,
і обрій прозорий то зрине, то раптом впаде.
І хмара зависла, кружляє на сонці ледачо,
і мливо струмує з-під неї донизу руде.
Байдуже душі, щоб пливти їй і тільки,
її не бентежить полин чи ядушний чебрець.
І враз стрепенеться, коли захлинеться сопілка,
і ти прошепочеш: «Коли вже тим мандрам кінець?»
Але тебе носить — куди і чому? — по рівнині,
і знуджений погляд пристати не може ніде,
хіба що спіткнувшись на всохлій пливучій зелині,
на метр і не більше зароджений ляк відведе,
і вгледить курган, і бабу примарну на ньому,
що міцно руками стиска скам'янілий живіт,
бо знає вона: о, як тяжко в оцьому огроми
являти життя, щоб згодом пливти через світ.

БАЛАДА ПРО СКРИПАЛЯ

Вже промінь розпечатав ліс:
виходять грибники з кошами,
а через житнище навкіс
дзвенить лункими обручами
дитяча радість, срібна вість:
до них в село скрипаль забрів,
і шовк висотує із скрипки,
і смутки сповива в сповитки,
всіх приторочує до нитки
веселих мандрівних доріг.
Він грає воду у криниці,
блакитне скло, рожевість щік,
розтягуючи нитку криці
на весь на довгий-довгий вік.
Переінакшує смичок
листок берези в п'ятачок,
з плеча летить, летить додолу
осінне полум'я свічок...
Поздовжній рух розширив вікна,
подовжив погляди удаль;
спішіть,

бо спізнитесь навіки —
зостанеться лише печаль.
Облиште клопоти щоденні
та розпечатайте свій слух,
допоки полум'я зелене
роздмухує скрипальський рух.
Допоки тануча вуглина
біжить через струну навкіс,

усім дарується хвилина,
усевмістима, наче ліс...
Вони ж у відповідь мовчали,
стирчали, як в траві гриби,
бо, наче сніг довкіл проталин,
були за колом ворожби.

Повсюди сліди мовчання, і всюди привід для слова:
ув оці—дерево, у вусі—пташка, а в пальцях—глина.
Долучайся до творення всього суцього.

Замикай пташку в насінину, в шкаралупі викохуй дерево
і розмикай пальці — тече глина, а в ній — олені.

По обидва боки вода — віддзеркалює спеку,
а засторчений меч свідчить твоє узвишся.

Місце оглядин світу, осереддя твоїх присутностей.

Оберни очі — і світ обернеться навколо тебе,
відбийся в кожній піщині і в кожному напрямку —
і твій переслідувач — час —

знайде лише пісок.

День за днем

у зворотний бік і прямо відраховуй кількість
зарубок на ратищі

і вимірюй долонею ширину тіні.

Ось вона — велика ілюзія часу:

сім позначок туди, сім позначок назад,—

то й лічба ні до чого...

Коливання піску, гранітна глибінь і рівність води

в день нової трави та старої посмішки

прозвістують про коротке замир'я між словом і тишею.

При засвічених скронях провіщується тиша, проводиться

сонце

по семи зарубках у небі;

якщо буде завтра, то буде й минуле.

Втікачко слова, свідок мого відлуння, подоки ти є,

моє узвишся стає ямою,

на гребені дерева — прапори снігу... А де ти?

Чи не твоє крило пише корені слів по краях сутіні
про втіху та муку?

Роздмухай пам'ять, воскреси мову і вигукни:

— Благословенне все первонароджене і незникоме,
якому ані імені, ані нашої міри, ні з'ясування!

Тільки зражені словом існують у слові.

Одвічна ти, земле, одвічна і мова,
щоб висловити розпач каменю.

СЛОВО БЛАЖЕННОГО ПРОХОРА З ГЛИБИНИ СЕРЦЯ

«Изсыпану же бывшу попелу, и ту
абне преложися в соль».

Києво-Печерський патерик

З лободи роблю хліб і лебедником звуся,
обертаю і попіл мирянам на сіль,
і до неба мій погляд обернений в скрусі,
покликаю, всевишній, тебе звідусіль:
— Изласкався над нами, убогими духом і тілом:
що та воля, вона неспроможна життя обійняти!..
Плоть стареча зібгалась, неначе капшук спорожнілий,
і листки лободи мідяками у ній торохтять...
Що ми зможем придбати за шажок, сю мізерну ніщоту,
клоччя жмут, чи смолу, чи соломи рядно?—
щоб бичка-третячка залатать і розвіять скорботу,
потерушне нутро закропивши холодним вином.
Що ми можемо? А можемо з стеблиноньки льону
на сто ліктів наткати собі полотна
і пустить в довжину крові нитку червону:
довжина полотна — то життя довжина.
В білім сувертку днів, у тугому сувої,
позлипавшись, вологі злились письмена,
бо мечем, як пером, що зволожувався кров'ю,
нотувались звитяги на шир полотна.
Поїдучий вогонь спопелив все до титли,
і сувої дерев, розгорнувши, читав,
і за вітром пустив, але пам'ять не витлив:
позосталася нить у золі золота.
І листки лободи, що у зір залетіли,

люгим вихором зірвані з чорних багать,
кружеляючи тихо в спустошенім тілі,
наче била у дзвонах, іржаво дзвенять
і чи збудять, чи ні княжі душі поснули —
калатайні листки в оболонках лунких —
разом з попелом чорним в небесну півкулю
відлітали нетлінні опуклі рядки:
— Що ви сієте? Чисте зерно на майбутнє?
Все, що сіється тлінним, в нетлінні встає...
Не сховатись олжі у жоднісінькім скрутні —
неухильне для всіх правосуддя мое...
Святополче, візьми чорний попіл в долоні,
свою кривду присип і роз'ятри вуста,
щоб було, наче кров, кожне слово солоним
і солодким, як правда свята.

ПОРТРЕТ ВАН-ГОГА

Смеркаються трави, весь день зеленивши повітря,
кульбаби злітають угору, немов пухирці,
скупкою здається вечірня палітра:
малиновий захід і луг в молоці.

На спадкові віку життя не багате,
як листя пожухле, окрепляться дні,
здобутки дрібні, обернувшись у втрати,
в душі каламуть полишають на дії.
Розірваний лікоть, і чашка розбита,
і дірка на грудях, аж вітер свистить,
і в пальцях тремтливих спалахнута бритва
оклично-малиново палахкотить.

І пляма молочна блищить на долівці,
відбивши, мов дзеркало, дещицю дня:
шмат лугу, летюча корівка і вівці,
і пише копитцем блакить хмареня.
Та погляд не бачить того, тільки пляму,
і кількість розлитого важить рука,
неначе лускою, обріс черепками,
і душу стиска череп'яна луска.

І важко ступити, бо шкоди накоїш,
сколотиш туман чи малиновий сік,
чи бритва, розтявши зап'ясток надвоє,
збагатить палітру вечірню навек.

Кульбаби летять, пухирці відринають,
і глиняна дірка у грудях свистить.

Поволі смеркає, і воронів згряя
затулює в тріснутім небі блакить.

Крізь тріщину в чашці тонесенька цівка
тече і долоні сухі червонить,
луска обпада на червону долівку,
і бритва, роздмухана вітром, горить.

Майстер опудал, облудал пташиних,
втиснувши в очі дві горошини,
ти підймаєш крила на кпини,
їх підпираючи на патичини.
В птичому царстві застиглого лету
що ти відтвориєш — власні прикмети?
Власні жадання втілюєш в пір'я,
множачи, збільшуєш лахмів скарбів'я:
кані, куріпки, крячки, синиці,
небо збідніле — страчені птиці...
Вилущив з пір'я душі крилаті:
форма спустошена, суть — дуплувата.
Слово всихає в кожному йменні,
в кожному горлі — звуки священні,
втрачено з небом птичі сполуки,
рух ув'язнили пожадливі руки.
Прагнув привласнити простір в очницях —
в формі увічнив спустошені птиці,
в слово ввібгав, але літери блякнуть,
сходять, зникають лету ознаки...
Вільному — воля, тобі ж — владування,
не присмолити до стелі літання,
не розімкнути свого кружеляння.
З крапки у небі лет розпочався,
крапкою канув у позачасся.
Крапка — шротинка, куля — краплинка,
лине все далі душі порошинка...
В майстра опудал нова морока:
як присмолити танучі роки?

Сохне підошва, трухне підлога,
меншає відстань від ніг до порога.
Збільшилось пір'я — білі замети,
в кожному опудалі — смерті прикмети...
Вікна всі — навстіж, долу — полиці:
падають, падають влучені птиці;
грузнеш по горло, тонучи в пір'ї,
чути: регоче сова в надвечір'ї...

Т. Г. ШЕВЧЕНКО
ПЕРЕД ПАМ'ЯТНИКОМ МИКОЛИ І

Важкий лютневий лід, в якому тріснув човен,
синіє грань води, що імені збулась,
і зерна вільхові із білої полови
насіялись у зморшках гранітного чола...
Насіялось й в рукав, що аж судомить руки,
наперсники надів мороз на кожен перст,
і холод видиха луска рясного бруку,
що плутано проліг із норду і на вест...
Скриплять кобильчаки важкими полозками,
сотається юга через кілечка лун,
і мідний птах летить ген понад головами,
та знають ще не всі, що то літа вістун.
На добре чи на зле? Так просто відгадати:
розвій з-перед очей те кам'яне чоло,
де віддзеркалились і муштра, й каземати,—
і будеш знать про те, що буде, що було...
Потовщав парапет від доторку миттево,
І камінь — від стопи — іще круглішим став;
спорснула вмить нога — у каламутне мрево
летять душа і крик, покинувши вуста.
До чого чистий сніг за кріпосничим муром!
Як смушок, ліс лежить, не зрушений ніким,
лиш де-не-де дими з присипаних пічурок
згинаються... ось-ось збіжаться в кулаки.
Незатишно душі, що ширить літ навсібіч:
маліє, упаде, як макове зерно.
— Хіба оце й усе, мій запізнілий чибіс,
чи ж явлене було таке нам знамено?..
— Перезимуем ще. Пересумуем яось,
загостримо перо об пам'ятний граніт;
і з вистражданих сліз, щоб більше вже не плакати,
окривджений царем, ще виворожим світ.

Лягав у спокої — прокинувся у тривозі...
І той вогонь, що тіло п'ятував,
палив нутро... Я на щоці чув сльози...
Напевне, плакав, а чому — не знав...
Крізь штори світло рівно струмувало,
годинника вихоплюючи з тьми,
і кожна стрілка, піднята, мов палець,
здавалась застереженням німим.
Спинився час? Чи серце зупинялось?
Не міг я навіть пальцем ворухнуть,
І плоть мою, мов литу із металу,
немовби руки чиїсь владно гнуть...
І я не знав, яка моя провина,
чим завинив, навіщо каяття?
Нутро горіло, крижаніла спина,
немов раптово лопнула хвилина
і обірвалось уві сні життя...
Але чому, чому свідомість
була, мов скло, чистісінька, ясна,
і холодом проймала невідомість,
і холодила безмістовність сна?..
І я чекав терпляче не світання,
а з'яви образу знайомого мені,
і очі, нахолоджені чеканням,
ушніпились в годинник на стіні.
І раптом голос — ніби хтось заплакав;
то, в муках роджене, кричало немовля,
і я заплющив очі на подяку,
і чув, як стрімко кружеля Земля.

ЗЕМНІ ДАРУНКИ

В безтурботному дозвіллі
день проходить... і життя...
Райські яблука дозрілі
рвеш без страху-каяття.
Знехотя губами ловиш
ягід китицю вабку
і напоєм яблуким
(що в тоненькому струмку)
спрагу втолюєш палку.
Хто там копієм скородить
перелоговий шпильок,
урожайно йому вродить
карлючиння та пісок.
Він, дивак, того не знає,
що вже простору немає:
все з усього випливає,
час спростовано давно.
Є дозвілля і вино...
Світ — немов діжа порожня,
а розчина в ньому — ти,
і з тобою все тожне:
порошина кожна — ти;
сонце, зорі і світи —
ти!
Все постало з твого лона,
тим-то щедро користай
медом, сонцем, виноградом;
повзай поповзом, літай,
деревом рости розлого,
падай каменем згори,

глянь, по всіх-усіх дорогах —
світ несе тобі дари:
вовчі ягоди, крушину,
синій камінь, блекоту,
печерицю світло-синю,
невимовну гіркоту.
Рівне, гостре, кругле, гнуче,
всі відтінки, кольори,
повні пригорщі цикути —
не замислюйся, бери!

БУТИ МЕТЕЛИКОМ

Огорне тишею, обпеленає снігом,
до нитки сивої прив'яже — хилитайсь.
Допоки кокона

дощу ласкавий ніготь
не доторкнеться лагідно до нас.
І скресла пам'ять пригадає квітку,
розмлоєну, глибоку, мовчазну,
і ймення викличе своїх надійних свідків,
щоб визначити часу глибину.
Пробуджене ество твоє крилате
полишить оболонку снігову,
аби усоте лет свій започати
і довершить орбіту кругову.
Понаджений і кольором і пахом
і скуштувавши солодість утіх,
захочеш і собі зрівнятись з птахом,
що залітає далі й вище всіх.
Але тонкі твої квітчасті крила —
з них обшугались розсипи перги,
і проломить повітря затверділе
тобі забракне простору й снаги...
Та знову холод тишею огорне,
запеленає серце сповиттям,
чекай терпляче нових перетворень
заради злетів літнього життя.
Проте орбіта меншає щоразу,
все нижче й нижче крила при землі,
все глибше входить в оболонку пазур,
все більше здряпин знати на крилі.

Почварний грім. І розтин блискавиці.
Німіння попелу, в якому колісниця
виглиблює ненадовго свій слід,
за хвилю об'їжджаючи весь світ.
При спалахах розламується лід,
по тріщинах глибини виявляє,
і світлість, що лягла була на спід,
дрібними пухирцями виринає.
А півень своїм співом огромляє
імлистий простір, сплюснутий з боків.
І дід стоїть і пальці загинає,
рахуючи ретельно, скільки днів
до Теплого Олексі залишилось.
— Чотири... — мимрить. —

Знову покотилось
каміння з неба, проліски збудились...
І бджоли вже пробуджено гудуть,
бо пахне їм знадвору тепла путь...—
І дід стає на лід в передчутті, в чеканні,
і, наче пухирці, спливають згадки давні:
густі меди, возів ряди на самий спас,
і дяк, неначе джміль, несе густющий бас...
Йде дівчина, цвіте на голові вінок,
а довкруг неї бджіл літа співкий клубок;
і голосом лунким, який не має меж:
— Мироне, чом ти бджіл на полі не пасеш?!—
І чує, чує він, як лопнув раптом звук,
і видиво хистке вже вислизає з рук...
І глянув: в кублах хмар продухвина зія,
а біля ніг сичить, немов жеретія,
роздвоєне жало цівкового ручая.

ПО ЛЬОДУ

За мотивами народної пісні

По льоду, по льоду
свою долю поведу.
Доле моя швидкоткана,
під тобою крига тане...
Жовта тріщина біжить,
щоб заткати білу нить.
Луб'янії личаки
ковзають уздовж ріки.
Перейду, переведу
свою долю молоду.
Бо на тому боці, доле,
полотняне тчеться поле,
тчеться поле полотняне —
ще й волошка вишивана...
Та нагострений струмок
тне підошви що не крок...
Обізвалась доля тихо:
— Не напитуй собі лиха.—
То ж воно, як тїнь слідком,
ходить-ковзає льодком...
— Лихо, лишенько моє,
тнеш підошви ручаєм
і викошуєш льодок
із-під мене що не крок.—
Доле, доленько, талан,
тчеться спереду туман,
гостра тріщина співає —
переймає, переймає...
Поведу-поведу
своє лишенько-біду...

Чи недолею ти стала,
чи ти, доленько, пристала...
На льоду, на льоду,
підковзнувшись, упаду
і скажу тобі, недоле:
не тримай мене за поли,
бо душа моя давно
тче по той бік полотно.

НЕБЕСНИЙ ВІТРЯК

На мотив Чюрльоніса

Крізь хмари проломи, крізь срібні прорізи
просиливши крила, небесний вітряк
повітря молотом, і пахло залізом,
бо землю захвачував промінь-гостряк!

І сипалось мливно потічками світла,
коня притрусивши у лузі й траву,
а ген, спорошивши тополю столітню,
нагнуло, хоч вішай тугу тятиву...

Мололось повітря, і сипалось мливно
сріблясте, сипкасте на скроні тобі,
і ти, як зі снігу, як скупана в сивім,
сивіла, і очі були голубі.

І хтось, учепившись в крило кругойдуче,
підносивсь поволі угору до хмар.
Здригався від вітру весь простір скрипучий,
мінилися борошна: з срібла на жар.

Кружляй, о кружляй, піднебесний вітряче,
допоки не змелеш і світ на пісок:
із глини вже міситься тісто гаряче,
і сивий співає, співа волосок...

І ти підіймався на крилі вище себе
на кутому промені, срібнім крилі,
і, в груди набравши холодного неба,
летиш кілька літ сторчголов до землі.

**Гуркоче каміння нещадно і грізно,
і гостре крило вже ось-ось дожене,
чим нижче, тим пахне гостріше залізом,
бо стало залізним і лоно земне.**

Від сизого до голубого
одвільгли хмари й дерева,
і проступаюча дорога
слідом торішнім ожива.
Листки потрухлі, жовта глиця,
насіння з вільхи, будяки
і нехолонуча живиця,
що капле, капле в дві руки...
В глибоких зморшках зберігає
шорстка кора вологи слід,
і моя пам'ять — ні, не має
слідів од проминулих літ.
Свідомість спрямлена до крику,
її мов вітром продува,
проходить простір многоликий,
гуде порожня голова.
Кого кохав, конав од муки,
і язиком — листком щавлю —
зализував сліди розлуки,
завдавши серденьку жалю?
Аж страшно, порожньо, неначе
хтось замість тебе досі жив
і твою пам'ять не позначив,
а тільки серце спопелив.

Не вимовчать, не висловить, не збути
небесної крізної глибини,
і треба стати будяком, щоб вчути,
як м'якне сніг під сонцем весняним.
І сизий ліс, відвільглий для відлунку,
утілювався в голос мій і слух,
щоб затягти смолою кожну думку,
щоб думалось і йшлося без керунку,
бо все одно ти вийдеш на свій круг.
Зернистий сніг — млинове біле коло —
кружляє тихо,

ти у ньому вісь:
час мелеться, гуркоче кругле поле,
і пахне хлібом борошно беріз.
І, наче жар, роздмухані зіниці
горять на вітрі спрагло, як завжди;
в них залітають і згорають птиці,
принаджені волюваннями зигзиці:
широкий світе, в кров мою ввійди!
Душа, переінакшена безмежжям,
дивилась одночасно врізнобіч
і бачила, як з білої пожежі
ніс у руках двійник дванадцять свіч.
Він йшов назустріч. Полум'я хиталось.
Він в сніг шурхав і світло посміхавсь.
Хотів я крикнути — він на губи палець,
мовляв, мовчи, почути можуть нас.
І я заляк. Не проронив ні звуку.
Лише хотів потримати свічник,
щоб він погрів вже задубілі руки

і зав'язав дрантивий черевик;
він глянув з докором. І мовчком повз мене
пройшов перевальцем — додолу капав віск.
Мінився простір з білого в зелений,
і сніг чорнів, де він свічки проніс.
Я був зробив слухняно кілька кроків,
та враз спинивсь і озирнувсь назад,
бо що не слід, то джерело глибоке...
О, скільки їх вилискувало в ряд!
І гуркіт жорен ширився, гучнішав,
так ніби нічого було молоть,
і відчував щомиті, як старіша,
мов сніг весняний, біла моя плоть.
І я хотів гукнути навздогони
отому свічконоско-диваку,
щоб він спинивсь... Та задзвонили дзвони...
І зникло все — ніякого знаку...

Обганяючи тебе, сам себе я впізнаю:
міднодротяний рубець коло слова на краю.
Обганяючи тебе, жовте листя помічаю,
густо небо голубе перемішане з печаллю.
Соломинку ти несеш золоту, колінкувату,
доки дійдеш, то вrostеш в її тіло діркувате.
Обганяючи життя з обох боків одночасно,
бачу: спереду летять світлі промені прекрасні.
І відпурхую, біжу, прагну, прагну наздогнати,
заступаю за межу, в прірву падаю щербату...
В тому паданні на дно криком вгору проростаю,
наче гинуче зерно, сам себе переганяю...
Соломинка рятивна пада слідом прямо в руки:
у дводільного зерна зі стеблом міцні сполуки.

ПРИРОСТАННЯ

Сніг скам'янів і розцаривсь по небо свавільно —
спробуй з-під нього хоча б бадилінку добуть...
Біла сорочка пристала до тіла так щільно,
з шкурою треба здирати, аби розстебнуть.
І на ходу прикипають до снігу підошви,
з тілом доводиться їх — що не крок — відривать.
Плями червоні згодом затрусить пороша,
але на тілі буде довічна печать...
Ти приростаєш чи світ приростає до тебе
небом, повітрям, сухим будяком...
Холодно як! Сиза крижина пристала до ребер,
і до повіки листок присмоливсь мідяком.
Чуєш: всякчас і всякдень проростаєш все глибше
в м'якуш повітря, в спустошений вічністю шар,
інший в тобі хтось замість тебе дише
і крізь сопілку в грудях роздмухує жар...
Він і мороз і сніги перетворює в срібло,
кожному дневі радіє, неначе дитя.
Він і від світу існує осібно,
і незбагненне для нього злиття.
Ти — обважнілий, а він — як пір'їна,
подих його поторкає струну...
Перед очима танцює сніжина
і відлітає у дальину-у...

ЗВЕРТАННЯ ДО КОХАНОЇ

Озирнись, за тобою березові крила вогніють,
небо йде слідкома, озирнися, Маріє...
Віє холодом м'ята, щоб дихалось ширше,
видно край непочатий з лункого узвишся.
Озирнись на заблуку, що втратив минуле.
Ой Марієчко, в нього на пальцях сидить по зозулі—
кують вони, кличуть, просторять куванням благання,
щоб ти повернулась, Маріє, коханням з вигнання.
Солом'яний шлях пом'якшить назад твої кроки,
потульна земля розляглась на всі боки.
Всяке зілля зроста, що тобі до вподоби,
кожен овоч тобі соком губи всолодить.
На заказанім дереві вже й колиска кругліє,
пахне ймення твоє, як любисток, Маріє!
Обвиває мене безіменне п'янке стебло,
сині грона обтяжують руки, до тебе простерті.
О Маріє, збагни, що земна наша плоть
переповнена вщертно безсмертям!

I

Струмуючий, далекий часу гук
 крізь оболонку вапнясту кулясту
 просочується — шовкопрядний звук
 надійно тчеться, щоб тобі не впасти.
 Єднальна мить — снувальне волокно
 на кокон навивається сріблясто,
 у сповитку душа дріма давно,
 і лет їй сниться широко, зірчасто.
 Крило прозоре розвиває шовк,
 виборсується голос із тороччя,
 між напівсфер, між білих лушпайок
 лунає слово, сповнене пророччя:
 «Будучина» — як збанок для води,
 в якому скло налите не схлюпнеться,
 проріжеться лиш промінь молодий,
 гарячим вістрям пронизавши серце.
 І тіла ваготу полишивши землі,
 угору понесеш до стін присохлу глину,
 і поглядом крізьким помітиш на крилі
 мандруючу слідком блискучу павутину.
 Вона із товщі літ, ущільнених життям,
 з праматірних глибин снується самотворно,
 і оболонки душ на ній разком висять —
 поплюсклі каплушки, проїдені і чорні.
 І не останній ти — перелік-бо трива,
 не обірвати нить, що пориває вгору,
 лиш тіней зачерпни в широкі рукава,
 бо невагомий ти, а небо так прозоре.

II

Питуща земля, усотавши жадливо
зволожено тінь, що упала навкіс,
чекала терпляче на зоряну зливу,
щоб вицідить сіль мерехтливу із сліз.
Вона випивала з простертої плоті
її ваготу — ворушились п'явки,
і слово «безмежність», окислившись в роті,
замкнуло вуста на мовчальні замки.
Вона прогиналась потульно поволі,
присавшись травою на всю довжину,
снага протікала крізь фільтри юдолі,
вивірювавсь слух, щоб не чуть глибину.
І, наче личинка, западисто входив
у чресла чутливі, в незрушні шари,
лиш чув кістяком: підземні б'ють води
і тисне повітря нестерпно згори.
А біль перевтілення кістя рівняла,
ламаючи зібгане в ковтюх єство,
свідомість сліпа западала в провали,
спливала в безодні прозорим хрестом.
Все вище, все ближче до рівня прозріння,
приймаючи в себе бентежне тепло;
прорізалась крила, і мить воскресіння
явля перед зором все те, що було.

Нетлінності земні, в блакить тонку сповіті,
не суджено мені збагнути й пережити:
ні хлюпоту води, ані малюнка вітру,
ні хмарок молодих, що стали на півсвіту.
Приреченість життя в обслоні земнородній
спонукує злітати, не падать у безодні.

Ще хвоя шелестить, не висловивши запах,
і дощ траву сріблить і на обличчя крапа —
до сосни притулись, заплющ бліді повіки —
зліта душа увись, де плавають шуліки...
Дуплинясте ество немов гніздо без пташки,
лише сухий листок влітає вперемашку,
і пахолодь п'янка вселяється, як м'ята,
і зводиться рука, щоб вічності махати.

Дорого, доріженько з отчого краю,
завіяна снігом, що й сліду немає...
Торохнеш бідою, зведешся стовпом,
зітхнеш під п'ятою скрипучим мостом.
Домівко далека в улогах снігів,
де дим, як лелека, що в леті зчорнів,
зронивши пір'їну, летить у світи,—
і гони прожиті вінчають хрести...
Віддалений долею, безліччю днів,
не дим і не голос, а спогад летів:
— Гніздо мого роду, далека оселя,
очима до сходу стоїш, превесела...—
Ганчірка замерзла на дроті тремтить,
а з неї вітри виторочують нить,
аби доточити той шмат полотна,
яким твою душу зима впелена...
Дорого, доріженько, жилко без крові,
летять над тобою пташки паперові,
сніги білоброві на чатах стоять,
аби не верталася пам'ять назад.
Та я над снігами торішнім листком
до шибки, до рами прибіюсь потайком.
І мати, стелючись, так тяжко зітхне,
що вихор від шибки відірве мене...
Стовпом закружляю — в очах каламуть,
небесною стане земна моя путь.

Я берег побачив на спаді туману,
зозулю почув, що кувала свій жаль,
відчув, як поволеньки літечко тане,
збагнув, як поволі снується печаль.
Я поклик почув, що впотужнився відлунням:
— О любий, о серце болюче моє...—
І слух облягало мовчання отруйне,
а погук той серце колов гострієм.
Я постать уgliedів на хвилі туману,
на зрості повільнім вона пропливла.
Червоні вуста на лиці полотнянім
зшивала легка бугилова стріла.
Зозуля сиділа в руці безголоса,
жадливо розкривши розлушений дзюб.
Світилися свічадом розпущені коси,
відбивши обличчя того, хто їй люб.
І я упізнав, і раптово сахнувся,
і в очі розверзті туману хапнув,
та поклик, відлунням вернувшись, у вусі
залізним осколком перетинку тнув.
І я затуливсь, та злетіла зозуля
з руки, що простерта до мене була,
і гострим крилом по очах різонула,
і бризнуло світло ураз з-під крила.
І спалахом пам'яті, голосом крові
минуле життя освітилось на мить.
Дві пташки, дві сизі, обі однакові,
як крапля у крап, одна в одну летить.
І берег побачив — і лівий, і правий,
і тріщину довгу між ними вузьку,
а з неї бліді вибивалися трави:
тонесенька смужка на морі піску.

ЧЕРЕЗ ЛІС

З оленкою в руці сидів я на узліссі:
метелики цвіли, снувала мурашва,
світилася трава, і промені навскісні,
лунаючи, ішли крізь чисті деревá.
На вічній глибині, у серцевині ока,
як насінина лун, ще жайворон тремтів,
у м'якушах хмарин дощу тугі волокна
сукались і плелись, як невід, із вітрів.
Лети, хутчій лети, оленко тонкокрила,
метелики, цвітїть, оздоблюйте життя,
проходжу поле я, немов пройшов горнило,
за мною слідкома лункі листки летять.

РІВНОВАГА

Любов'ю проростає найменша насінина!
З любові, з ласки сходить, як хліб, пшенична днина.
Любов життю тотожна, хоча й різноіменна:
вона ж бо двоєдина, як може і нужденне.
Бо ким, відносно чого означена та міра,
яка дає наймення і визнача офіру?
Невже ж відносно смерті вимірюється ступінь
залюбленості в землю чи почуттєва скупість?
Вуста криничні, повні джерельної наснаги,
виштовхують назовні весь надмір рівноваги.
Вона безмежно в світі панує неподільно,
розважає піщини і визнача доцільність,
вділя любов і кисень і долю співвідносить
із тим, що в противазі і хто чого попросить.

На пагорби, на вечір, на вітри
зір посила свій подив і відвертість:
далеко — жить, далеко — йти з гори
і небо на плечах нести упертих.
Звиса згори сріблястий ланцюжок —
простерту руку піднеси під нього:
тече, тече крізь пальці порошок,
вкрива блакиттю зрошену дорогу.
За обрієм відкрилося мені
солодке лоно — папороть квітуча,
літа мені куються голосні
зозулями на листячку летючим.
Зелений колір всюди молодий,
зласкавлений промінням стягуватим...
О завтрашне, спинися і зажди —
зірву листочок, аби смак не втратить!
Зір утомлю, і виснажу вуста,
і жайворів собі візьму у вуха...
Трава густа з-під ніг мені зроста,
немов пита: — Ну, чом спинився? Рухайсь!

ОДИН КРОК

Самоздійснююсь в тесанім зрубі, в мурованім камені,
у замісі крутому, де глина солому трима,
не для того хіба у суглобах все тіло поламане
і кінцівки потяті на пальці, що й зайвих нема.

Самоздійснююсь вперто і самовиснажуюсь,
привичаївшись легко до власних стрімких видозмін,
самовтіхою зросту літа переважую
і обмежую простір свічадами стін.

Стіл завширшки з родину, а лава — пливи в потойбіччя,
і у щелепах печі жарина розмружує сміх.
Каламутиться розум кружлянням планети довічним,
і ти з клопотом новим стаєш на високий поріг.

Ось: розширююсь до меж сприйняття, відчування,
самоздійснись в безмір'ї зусиллям настійних думок:
заступи ж бо за себе хоч раз, хоч востанне
і зроби до людей наближаючий крок.

ПОВІНЬ

Пливуть дерева, вимивши коріння,
шляхи пливуть, пливе важке каміння.
Рука дверей торкнулась — попливли:
трава пливе, а в ній пташині гнізда;
пливи слідком, пливи, пливе й залізо,
пливуть престоли і пливуть столи...
І, розгорнувши двох долонь латаття,
ловив проміння, наче жар з багаття...
То дно було надійним опертям.
І небокраєм замкнено життя,
яке вінчала зоряна лілея...
Тримайсь її, бо втопишся без неї.

ВИШИВКИ

І скопала грядочку
завбільшки із латочку.
Посадила квіточку —
червоненьку цяточку.
Рости, рости, квіточко,
під вікном все літечко.
Квітонька не виросла —
до коріння вигасла.
Так і моя долечка...
Як в соломі голочка.
Квітко моя, рутонько,
замість тебе скрутонька
в три листочки виросла,
у три біди склалася.
А що перша бідонька,
що минули літонька,
а що друга бідонька —
одна я — удівонька...
А що третя бідонька —
бідная голівонька.

Повітряним містком нас доля сполучила,
розпеченим гвіздком єдпала руки нам,
та простір розсихавсь, і в глибину провалів
то розум западавсь, то день у день зникав.

Які такі зв'язки, які такі сполуки,
що рвуться нетривкі клітини і кістки,
лиш виступає кров там, де сіамську руку
вже біль розчленував на дві, на дві руки...

Гадалось, що одне, ніколи не ділиме,
не розімкне ні час, ні лезо крижане,
і буде глибшим слід, і далі шлях ітимає,
вестиме доля нас, а не тебе й мене...

Минулося... Між нас все товщий шар повітря
і пам'яті провал, так начебто й не жив.
Крізь урвище несе пожухле листя вітер,
щоб знову береги я криком сполучив.

ХВАЛА ЗВУКУ

Куди спішити дереву чи квітці?

Підносить зріст угору, наче східці,
насіння слів і захвату пилок
на висоту довершених думок.

Лускою риба племінь віддзеркалить,
щоб ми, йдучи, ніде не спотикались,
аби усі від надміру чуття
не перейшли за лінію життя.

Любов'ю перевищуючи розум,
в очах замкнувши непотрібні сльози,
ми слухали, як золота струна
пронизує свідомість аж до дна.

О благовісний звук в союзі з хвилюванням,
проймаєш дух протяжним величанням,
і нас, любов'ю сповнивши, зігрітих,
ти об'єднав рівновеликим світом.

І, трудячи несхилені коліна,
ми піднімались вгору. Звуків піна
росла, росла, бо звабний звук бринів
на сонцем позолоченій струні.

В день молодого сонця, коли в росі трава
й під голову лежачу вода не підплива,
коли очима в'яжеш повітря у вузли,
усі свої похибки безжально спопели.
Свою умовну міру, якою міряв світ,
усю свою зневіру, струмливий в жилах лід —
усе відкинь, зречися, махни на все крилом
і серце, наче списом, протни сухим стеблом,
бо як же жити далі, якщо в тобі нема
ні ганджу, ні печалі, а чистота сама.

Мовчан Павло Михайлович народився 13 липня 1939 р. в с. Великий Вільшанці на Київщині. Закінчив Літературний інститут ім. О. М. Горького (1965) та Вищі сценарно-режисерські курси (1970).

Поет. Автор збірок «Нате!» (1963), «Кора» (1967), «Летюче дерево» (1972), «Зело» (1973), «Нитка-оксамитка» (для дітей, 1975), «Пам'ять» (1977), «Досвід» (1980).

З М І С Т

І. ГОЛОС

Братерство	3
Місто над Невою	4
«За цим Дніпром — є ще Дніпро...»	5
«І посміхаючись, мов танув»	7
«Буравлячи лід і пронозячи зором кристали»	8
Земля	9
Єднає нас вода	11
Нурекський диптих	12
Біля Дніпра	14
Тепло	15
Оселя	16
Робочий ранок	17
«Дощику весняний, своєчасний»	18
«За що мені щедроті цього світу»	19
Так із ночі у ніч	20
«Кульбабо пам'яті, таке зелене поле»	21
«Прорізався промінь і даль розпечатав»	22
Мудрість	23
З косою по траву	24
Гаряча дорога	26
Лічба	27
Припадаючи до краплі	28
«Край тіні власної ти, матінко, сидиш»	29
Вогонь	30
Шістнадцять рядків про дощ	31
Чати	32
Гравюри Георгія Якутовича	33
«Стук молотка, наловнюючи звори»	35
Ратай	36

Тяжіння	37
Ланець єднання	38
Весняний дощ	39
Землі — земне	40
Сліпий дощ сорок першого року	41
Одного весняного дня	42
З двох боків	43
«Блажен, хто оддалік від гомінких турбот»	44
Спроба міри	45
«Не розмежовані вітрами»	46
«З нікуди в нікуди ніщо у нічого»	47
Надвечір'я	48
Балада про Івана однорукого	49
«Світе мій, як це просто, майже буденно»	50
«Я знаю, навіщо... навіщо нам зими судились»	51
Під новорічну ніч (Спогад)	52
Мить	53
«Промкнулося світло...»	54
Вибір	55

II. ВІДЛУННЯ

Савур-могила	56
Золотий гребінець з Чортомлицького кургану	58
В степу	59
Балада про скрипача	60
«Повсюди сліди мовчання, і всюди привід для слова»	62
Слово блаженного Прохора з глибини серця	64
Портрет Ван-Гога	66
В зоомагазині	67
Т. Г. Шевченко перед пам'ятником Миколі I	69

Сон	70
Земні дарунки	71
Бути метеликом	73
Глибина кристалу	74
По льоду	75
Небесний вітряк	77
Пам'ять і серце	79
«Не вимовчать, не висловить, не збути»	80
Сполуки	82
Приростання	83
Звертання до коханої	84
Перевтілення	85
«Нетлінності земні, в блакить тонку сповиті»	87
«Дорого, доріженько з отчого краю»	88
«Я берег побачив на спаді туману»	89
Через ліс	90
Рівновага	91
«На пагорби, на вечір, на вітри»	92
Один крок	93
Повінь	94
Вишевки	95
«Повітряним містком нас доля сполучила»	96
Хвала звуку	97
«В день молодого сонця...»	98
Павло Мовчан. <u>Біографічна довідка</u>	99

Павел Михайлович Мовчан
В ДЕНЬ МОЛОДОГО СОЛНЦА
Стихотворення

Издательство «Радянський письменник»
(На українском языке)

Редактор Л. А. Володіна
Художник В. Б. Лопарев
Художній редактор Н. В. М'яковська
Технічний редактор Л. Д. Макарчук
Коректор Г. П. Лукова

Інформ. бланк № 1045

Здано на виробництво 07.04.81. Підписано до друку 03.06.81. БФ 22180. Формат 70×100¹/₃₂. Папір для глибокого друку. Літературна гарнітура. Високий друк. 3¹/₄ фіз.-друк. арк., 4,23 ум.-друк. арк., 4,47 ум. фарб.-відб., 3,24 обл.-вид. арк. Тираж 3000 прим. Зам. 1192. Ціна 45 к.

«Радянський письменник»,
Київ, бульвар Лесі Українки, 20.

Одеська книжкова фабрика РВО «Поліграфкнига»,
270008, Одеса-8, вул. Дзержинського, 24.

Мовчан П. М.

М74 В день молодого сонця: Поезії.— К.: Рад. письменник, 1981.— 102 с.

Нова книга віршів українського радянського поета Павла Мовчана складається з віршів про високе призначення людини-трудівника, про складні проблеми мистецтва, про природу — живу, неповторну, вічну.

М 70403-087
М223(04)-81 89.81. 4702590200

У2